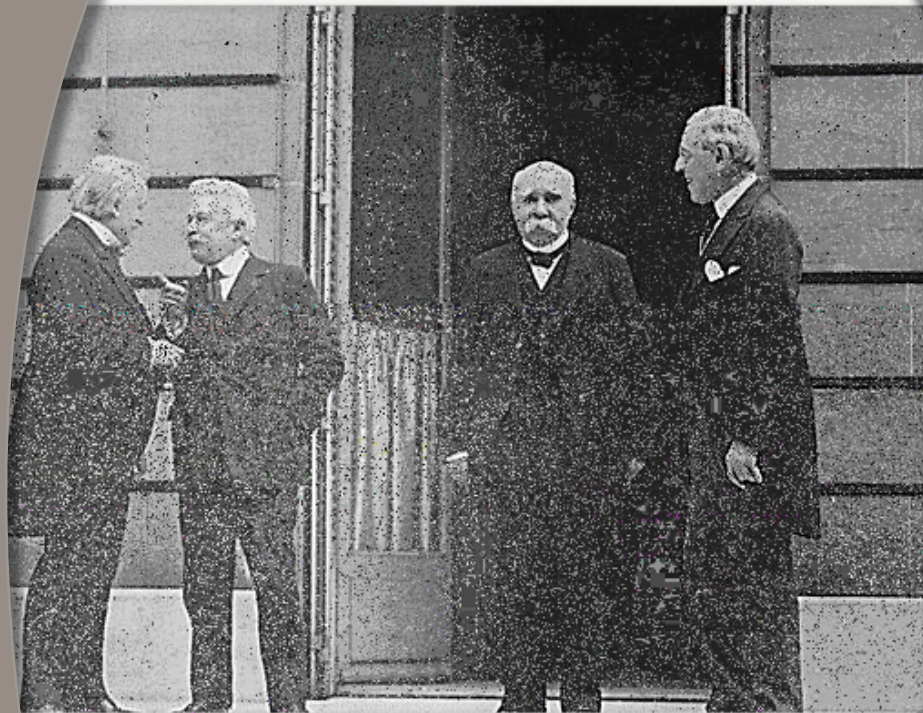

Иљо Трајковски

Стварање заједничке државе
Краљевине СХС Југославије и велике
силе

Кључно питање

Колико се Париска мировна конференција показала значајном за народе Балкана?

Тема

Наставник ће представити тему ученицима и говорити о контексту. Такође ће објаснити да ће радити два школска часа, са различитим типовима извора, појединачно и у групама. Сваки ученик требало би да ради са различитим изворима и активно учествује у представљању закључака. Првих 45 минута ученици ће радити на материјалима о Конференцији, а других 45 минута на материјалима везаним за стварање Краљевине

Исходи учења

- Стицање основних знања о Париској мировној конференцији. Ко је све учествовао, када и где је овај догађај одржан.
- Ученици ће оценити значај Париске мировне конференције, очекивања и разочарања међу народима Балкана. Анализираће значај одлука париских мировних уговора за мале народе, и какав су ефекат они имали на Балкану. Упоредиће са знањем о Париској мировној конференцији са ситуацијом на Балкану у данашње време.

Циљеви

- Сагледавање очекивања и разочарања од Париске мировне конференције
- Критичко разумевање утицаја светске политике на ситуацији на Балкану

Упутство за наставнике

Корак 1 Увод (контекстуализација)

Наставник представља тему, чита увод и објашњава различите врсте извора. За рад са првом групом извора, биће формиране групе од по четири ученика.

Корак 2 Прве две активности одигравају се истовремено, али у различитим групама. Након формирања најмање 6 група ученика од по 4 члана, наставник даје прва два извора за активност 1 у прве три групе ученика, а друге три групе ученика добијају изворе из активности 2. Имаће на располагању 7 минута да објасне своје закључке, а наставник случајним одабиром бира једну групу за активност 1 и једну за активност 2, а коментари из других група су добродошли.

Корак 3 Као и у претходном случају, следеће две активности одигравају се у исто време. Овога пута наставник бира по једног ученика из сваке групе, такода остаје 6 група од по три ученика, и седма група која ће имати 6 ученика. Активност 3 има три групе извора и три питања на која треба одговорити. Свака група извора и сваки одговор биће дати двома групама ученика. Седма група ученика ће радити активност 4, или ће добити 14 тачака председника САД, Вудроа Вилсона, као извор, и одговориће на питања.

Корак 4: Наставник насумичним избором тражи одговоре група и укључује све ученике да дају примедбе и коментаре на одговоре.

Корак 5 Наставник даје увод о теми, или чак може припремити мали контекст са основним информацијама о Краљевини СХС / Југославији. Такође може да користи две карте Балканског полуострва, из 1913. и 1919. године.

Корак 6 Наставник ће формирати 4 групе од по 6 ученика, даће им заставу и грб Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, и новчанице које су биле у оптицају у Краљевини СХС / Југославији. Ученици раде активност 5.

Корак 7 Наставник ће спојити групе у две групе, такода могу радити са већим бројем докумената и извора. Ученици ће почети са активношћу 6, а обе групе ће радити на хронолошкој временској линији, тј. постављаће информације из извора на временску праву.

Корак 8 Последњих 5 минута ученици и наставник ће покушати да нађу одговор на кључно питање – Колико се Париска мировна конференција заиста показала значајном за народе Балкана?

90
минута

Корак 1

Ученици, подељени у групе од по четири, дискутују и анализирају илустрацију, користећи ова питања

1. Опиши шта видиш на илустрацији!
2. Зашто су ти ликови на цртежу?
3. Зашто је илустрација названа „Злочин столећа“?
4. Молимо да одговорите на питање у дну илустрације.

Извор 1

Основни циљ ове Конференције је био да се казне силе Осовине, земље које су сматране одговорнима за избијање Првог светског рата. Неколико некада великих европских царстава су уништена, а друга фатално ослабљена. Пад царстава отворио је могућности некада поданичким и малим народима широм Европе

, Paris 1919: Peacemakers: Six Months That Changed the World, London 2003. (, Mirotvorci: est mjeseci koji su promijenili svijet, 2008.)

Извор 2

Политички постери из Првог светског рата. Злочин столећа – ко га је починио?

:// 148-20
C

A, 1914.

Корак 2

1. Упореди две карте и утврди какве су биле последице Париског мировног споразума у Европи.
2. Прочитај текст на карикатури и пронађи како и зашто је цртеж повезан са картама.

Извор 2

Карта Европе из 1 1 .

<http://florigkor.com/WALL5295708.gif>

Извор 1

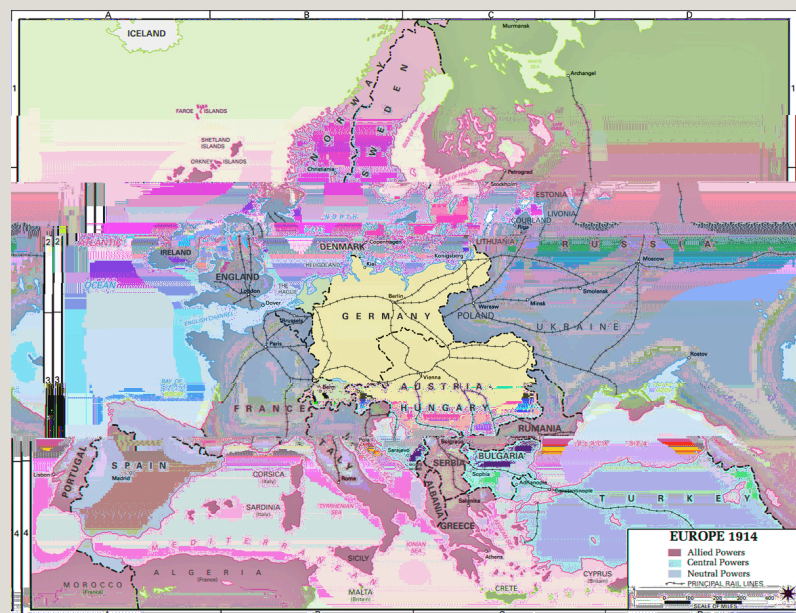

- све моје године учења су узалудне!

18. 02. 1919,

Извор 3

Карта Европе из 1 14.

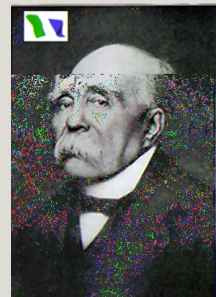
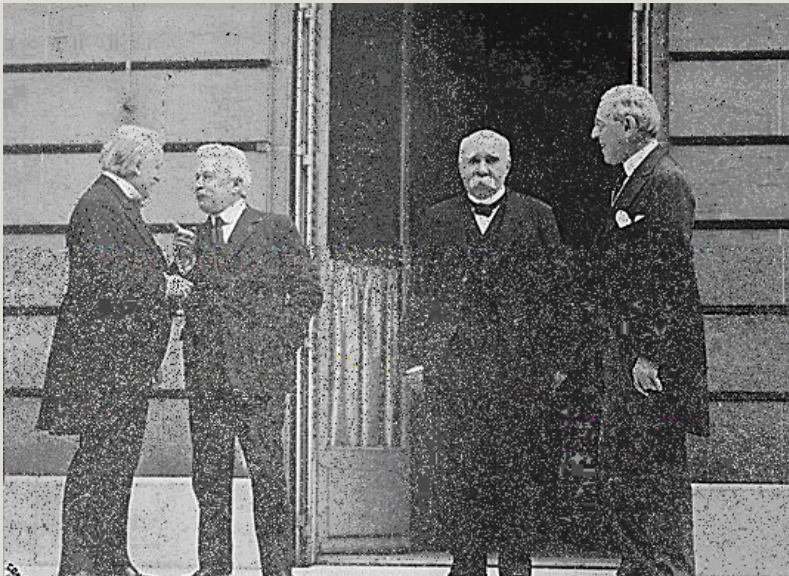
http://www.emersonkent.com/map_archive/europe_1914.htm

Корак 3

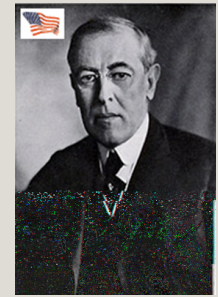
1. Упореди прва четири извора и утврди има ли неких заједничких циљева.
2. Упореди говор председника САД Вудроа Вилсона са изјавом министра спољних послова Немачке.
3. Анализирај карту и утврди које нове државе су се појавиле.

Извор 1

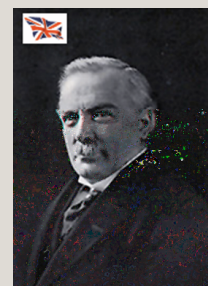
Велика четворка, савезничке вође које су се састале на Париској мировној конференцији

Жорж Клемансо

Вудроу Вилсон

Дејвид Лојд Џорџ

Виторио Орландо

, 27. 05. 1919.

<http://www.europeana.eu/portal>

Извор 2

Изјава Д.Л. Џорџа, британског премијера, од 5. 01. 1 18.

„Први захтев ... (је) независност Белгије, и репарација која се може добити за уништавање белгијских градова и предела. Ово није захтев за ратну одштету, попут оне наметнуте Француској од стране Немачке 1871. ... Ми верујемо, међутим, да је независна Пољска, која се састоји од свих оних правих пољских елемената који желе бити њен део, хитна неопходност за стабилност западне Европе...
... На крају, мора доћи до репарације за штету насталу кршењем међународног права. Ова мировна конференција не сме заборавити наше морнаре и њихове заслуге, као ни страхоте које су пропатили за заједнички циљ слободе.”

Encyclopedia of International Affairs, edited by J.C. Johari, Ammol Publications P, 1997

Извор 3

Писмо Аристида Бријана Жилу Камбону, од 12. јануара 1 17.

„По нашем мишљењу, Немачка више не сме имати ни стопу земље преко Рајне; организација ових територија, њихова неутралност и њихова привремена окупираност, морају се размотрити у размени мишљења између савезника. Важно је, међутим, да Француска, као најдиректније заинтересована за територијални статус овог региона, има водећи глас у испитивању решења овог озбиљног питања.”

The Foreign Policy of France from 1914 to 1945 by Jacques Néré, Routledge Publishers, 2002, p. 267.

Извор 4

Говор председника САД Вудроа Вилсона од 8. јануара 1 18.

„Оно што тражимо у овом рату, према томе, није ништа посебно за нас. Желимо да се свет уреди и буде безбедан за живот, а нарочито да свет постане безбедан за сваку мирољубиву нацију, као што је наша, која жели да живи својим животом, уређује своје институције, буде уверена у правду и правичне односе са осталим народима света, против употребе силе и себичне агресије. Сви народи света су заправо партнери у том настојању, а ми са своје стране јасно видимо да, уколико се не укаже правда према другима, неће је бити ни према нама.”

<http://www.firstworldwar.com/source/fourteenpoints.htm>

Извор 5

- Pre-ratne granice
- Poslijeratne granica
- Njemački gubici
- Ruski gubici
- Bugarski gubici
- Bivša Austro-Ugarska

<http://faculty.unlv.edu/pwerth/Europe-1919-2.jpg>

Извор 6

Одломак из дела Немачка пре мировне конференције грофа фон Брокдорф-Рантцауа

„Ми одбијамо наше непријатеље као судије због њихових предрасуда. Ми се не можемо повинovati тврдњама освајача (победника), већ једино непристрасном суду. Према томе, ја нећу дозволити себи да се удалим од тачака Вилсоновог мировног програма који су признале обе стране... Ми смо спремни и за ограничења нашег суверенитета, ако наши бивши непријатељи и будући суседи пристану на иста ограничења.

...Ради тога, ми се држимо Вилсонових принципа да се никаква одштета не плаћа победницима и да се никаква територија не одузима од поражених.

Обавезни смо и спремни поправити штету која је настала од наших напада на цивиле и на територијама које смо окупирали, али ако поново изградимо оно што је уништено на тим просторима, желимо да то буде од нашег бесплатног рада.”

The Living Age Company, Boston, USA, 1919, pp. 68-9. Brockdorff-Rantzau was Foreign Minister of Germany during the Paris Peace Conference

<http://www.hoddereducation.co.uk/SiteImages/d7/d7270073-b719-494e-9ced-95252ae44e72.pdf>

Корак 4

1. Пажљиво прочитајте свих 14 тачака председника САД Вудроа Вилсона и поређајте их по важности.
2. Објасни зашто су на твојој листи те тачке поређане тим редом.
3. Које од тих 14 тачака су примењиве на балканске прилике при крају Првог светског рата?

Извор 1

14 тачака председника САД Вудроа Вилсона

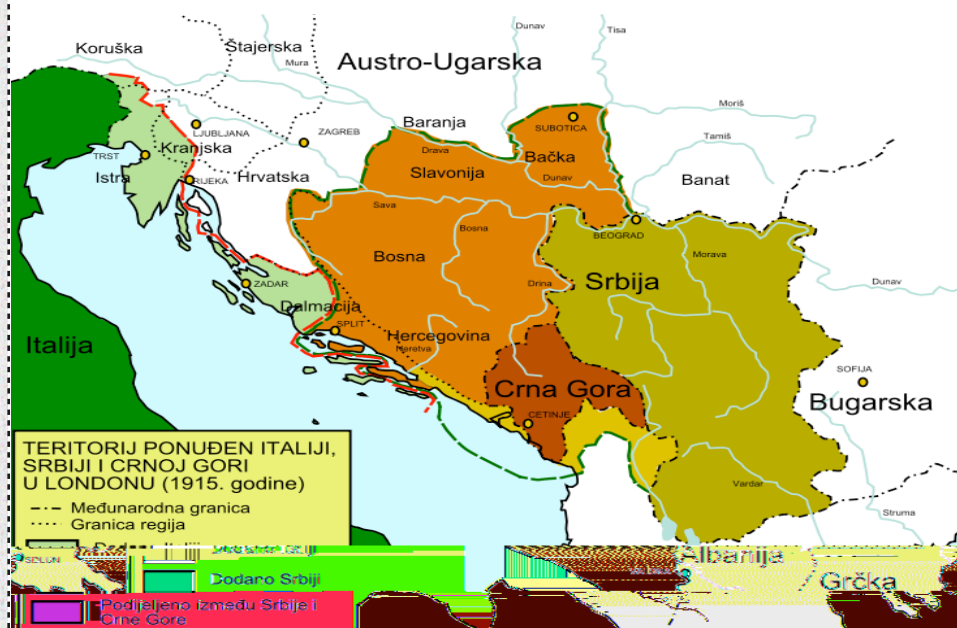
1. Уговори о миру треба да се склапају јавно и после тога не сме бити никаквих тајних споразума, а дипломатија ће увек радити јавно.
2. Апсолутна слобода поморске пловидбе током рата и мира изван територијалних вода.
3. Укидање свих економских препрека.
4. Смањење националних наоружања на најмању могућу меру, која одговара сигурности појединих земаља.
5. Непристрасно решавање колонијалних захтева, узимајући у обзир интересе народа о којима је реч.
6. Одлазак страних војних снага с руске територије.
7. Одлазак страних војних снага из Белгије и успостављање њене пуне суверености.
8. Ослобађање целетериторије Француске, с корекцијом границе у Алзасу и Лорени, које су 1871. одузели Пруси.
9. Успостава Италије у њеним националним границама.
10. Пуна слобода за аутономан развитак народа Аустроугарске.
11. Евакуација Румуније, Србије и Црне Горе, те слободан прилаз мору за Србију.
12. Аутономан развој за нетурске народе у Османском царству, слободан пролаз кроз Дарданеле.
13. Оснивање слободне Пољске с излазом на море и прикључење Пољској оних територија који су насељени Пољацима.
14. Оснивање Друштва народа, које ће пружити јамство за политичку и територијалну независност малих држава.

<http://www.firstworldwar.com/source/fourteenpoints.htm>

Извор 1

Лондонски споразум из 1915.

Легенда:

Територија понуђена Италији, Србији и Црној Гори у Лондону 1915.

--- -- Међународна граница;

..... Граница регија

(светлозелена) додато Италији;

(наранџаста) додато Србији;

(жута) подељено између Србије и Црне Горе

Извор 2

Мајска декларација

Члан 4

„Будућим мировним споразумом Италији ће бити дат дистрикт Трентино, комплетан Јужни Тирол све до његове природне географске границе, пролаза Бренер; град и дистрикт Трст; округ Гирица и Градишка; комплетно полуострво Истра...”

Члан 5

„Италији ће бити дата покрајина Далмација у њеним садашњим административним границама...”

Члан 9

„Француска, Велика Британија и Русија у принципу прихватају интерес Италије у одржавању политичке равнотеже снага у Средоземљу, и њено право, у случају цепања Турске, на део једнак Турском делу у средоземном базену...”

Члан 11

„Италији ће припасти ратна одштета која одговара размерама њених жртава и напора.”

Члан 16

„Овај договор ће се држати у тајности.”

Great Britain, Parliamentary Papers, London, 1920, LI Cmd. 671, Miscellaneous No. 7, 2-7

Извор 3

Проглашење државе Словенаца, Хрвата и Срба, Загреб, 2 .10.1 18.

„Далмација, Хрватска, Славонија са Ријеком проглашује се посве независном државом (Буран пљесак и одобравање.) према Угарској и Аустрији, те према модерном начелу народности, а на темељу народног јединства Словенаца, Хрвата и Срба приступа у заједничку народну суверену државу Словенаца, Хрвата и Срба на цијелом етнографском подручју тога народа, без обзира на ма које територијалне и државне границе, у којима народ Словенаца, Хрвата и Срба данас живи. (Тако је! –Поново сви устају уз буран пљесак и поклике.)

Свеопћа народна уставотворна скупштина свега уједињеног народа Словенаца, Хрвата и Срба одлучит ће са унапред одређеном квалифицираном већином, која потпунома заштићује од свакога мајоризирања, коначно како у форми владавине, тако у унутрашњем државном устројству наше државе, утемељене на потпуној равноправности Словенаца, Хрвата и Срба. (Пљесак и одобравање.)

У Загребу, дана 29. листопада 1918.

PROGLA ENJE DR AVE SLOVENACA, HRVATA I SRBA
Zagreb, 29. oktobra 1918
F. i i , Dokumenti, 189—196

Извор 4

Муслимани из Босне прихватају државу Словенаца, Хрвата и Срба

Политички представници Муслимана из Босне и Херцеговине определили су се „за политику народног уједињења” у септембру 1918. године, а када је, октобра 1918. године, у Загребу створено НВ СХС вође босанскохерцеговачких муслимана упутиле су НВ СХС следећу изјаву:

„Овиме изјављујемо да пристајемо уз начела Загребачке резолуције од марта 1918, у којој је садржано начело безувјетног народног самоодређења и уједињења Срба, Хрвата и Словенаца у независну, на демократским темељима изграђену народну државу. Држећи се ових темељних начела, обавезујемо се да нећемо ни као појединци, ни као ма каква скупина, иступати у јавном животу, нити давати какве изјаве, без претходног одобрења Народног вијећа Словенаца, Хрвата и Срба.”

Изјаву су потписали др Халилбег Храсница, Зија Ризаефендић, др Мустафа Демишлић, др Мехмед Спахо, др Мехмедбег Зечевић и Хифзи Муфтић.

Glas Slobode, br.223 od 19.10.1918. godine; Sr an Budisavljevi ,
Stvaranje dr ave Srba, Hrvata i Slovenaca, Zagreb, 1958. godine,
str. 79

Извор 5

Скупштина у Подгорици, одлуке током заседања од 13. новембра 1 18.

Скупштина је донела одлуке:

1. Да се краљ Никола Петровић и његова династија скину с трона.
2. Да се Црна Гора и Србија уједине у једну државу под династијом Карађорђевића и да тако уједињене постану заједничка југословенска држава.
3. Да Извршни Народни одбор од 5 чланова, које треба изабрати, руководи Црном Гором док заједница Црне Горе и Србије не буде комплетна.
4. Да о овим закључцима буде обавештен краљ Никола, као и влада Краљевине Србије и савезничке земље: Француска, Енглеска, САД, и Италија. Након Октобарске револуције, Русија више није била у савезничком блоку.

. Š š ć, Dokumenti, стр. 258-261.

Извор 6

Скупштина у Подгорици, новембар 1 18.

http://www.montenegrina.net/pages/pages1/istorija/cg_izmedju_1_i_2_svj_rata/podgoricka_skupstina_n_martinovic.htm

Извор 7

Загреб, 2 .10.1 18, прослављање одлуке хрватског Сабора о напуштању Аустроугарске

http://www.daz.hr/izlozba_persic_galerija.html Downloaded November 1st, 2012.
<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=679752&page=26>

Извор 8

Прва словеначка влада у држави
Словенаца, Хрвата и Срба,
новембар 1 18.

<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=679752&page=26>

Извор 9

Славља на улицама Љубљане и Цеља

<http://en.wikipedia.org/wiki/File:KongressfallofAH.jpg>

Извор 10

Улазак српске војске у Загреб, новембра 1 18.

http://hr.wikipedia.org/wiki/Prosina_ke_rtve_5_prosinca_1918

Извор 11

„Током Првог светског рата, у Хрватској је било активно неколико бригада под заједничким именом домобрани, као део аустроугарских војних снага. Након уједињења у Краљевину СХС, те војне јединице су распуштене, а као реакцију на одлуке од 5.11.1918, војници су протествовали на улицама Загреба, а придружило им се и неколико стотина грађана. Загребачка полиција отворила је ватру и убила четрнаесторо људи. То су биле прве жртве у новој држави.”

Vecernji list, 04.12.2010, Zagreb
http://hr.wikipedia.org/wiki/Prosina_ke_rtve_5_prosinca_1918

Корак 7

Играње улога Округли сто на Париској мировној конференцији Македонско питање

1. Прва група ради на изворима везаним за документе које су издалемакедонске политичке групе и интелектуалци.
2. Друга група ради на документима (писмима, новинским чланцима) упућеним Париској конференцији од стране странаца који су били упознати са ситуацијом у Македонији.
3. Трећа група ће анализирати одломке из записника са Париске мировне конференције.

Извор 1

Меморандум ВМРО

ВМРО је послао меморандум властима Бугарске негирајући Бугарској делегацији право да заступа македонски народ на мировној конференцији. „У овим одсутним данима Македонија има право да дигне свој глас за ослобођење, за своју слободу. Македонија диже свој глас пред целим светом и пред бугарским народом и његовим властима.

2000.

Извор 2

Телеграм Мировној конференцији

Цирих, 14.02.1919.

„Скупштина македонских представника изван Македоније тражи од вас да интервенишете на Мировној конференцији, тако да се Македонцима призна право на самоуправу, следећи пример осталих народа, на тај начин потврђујући Ваше хумане принципе који ће обезбедити мир на Балкану и допринети гаранцијама за универзални мир.”

1998.

Извор 3

Апел Мировној конференцији

Генерална скупштина свих македонских заједница у Швајцарској послала је апел Революционарној организацији мировне конференције у коме инсистирају на допуштењу да Македонију на Конференцији представљају њени делегати.

„Што се тиче објашњења које су дали премијери, по питању територијалних захтева Србије и Грчке, Генерална скупштина македонских заједница у Швајцарској још једном узима себи слободу да апелује на уважене представнике на мировној конференцији да допусте македонском народу да сам одреди и дефинише своју будућност у складу са принципом да ниједан народ никада неће трпети страну власт ако је то штетно и непрофитабилно. Искрено верујемо да ће Париски споразум потписан 1919. бити једнако правичан за Македонце, као и за остале народе.”

T Ma a a a Ma a
Ma a Z .A a P
F G ,G C a , a P.
E. D a a, S a G a Pa Pa
C , Ma a . 14
F a 1919.

Извор 4

Сестра Августина Бевик о македонској аутономији, 04.01.1919.

„Поштовани господине,

Молим вас да ми опростите на слободи да вам пишем, али то чиним зато што је коначно решење на Балкану толико битно за виталне интересе католика у овим земљама. Већ 33 године сам у овој мисији, унијатској католичкој мисији, која је на почетку Другог балканског рата бројала око 10.000 католика. Споразум у Букурешту, који је поделио Македонију без икакве правичности, био је разлог да су се ови јадни људи распршили због свога словенског језика, који је у црквама и школама био забрањен. Грци неће допустити словенски језик у црквама и школама; становници Македоније су у великој већини Словени; они себе сада називају Македонцима, и оно што они желе и што ми жарко желимо за њих јесте аутономија под европском контролом.

Ако Македонија буде подељена на било какав начин, народће остати незадовољан и поново ће се борити што пре то буде могуће. Једину наду могу да видим у јакој аутономији, коју се ни Грци, ни Бугари, ни Срби неће усудити да нападну; онда ће Македонци, који су заиста интелигентни и добри када их добро третирају, мирно развијати ову прекрасну и плодну земљу, и моћи научити да буду цивилизовани.

Верујте ми, поштовани господине,

Искрено ваша,

Сестра Августина, сестре милосрднице

Public Record Office (London). -FO 608/44. Peace Conference. (British Delegation), 1919
<http://thedocumentarynews.wordpress.com/2012/01/08/sister-augustine-bewicke-on-the-macedonian-autonomy/>

Извор 5

Рудолф Арчибалд Рајс* о Македонцима

„Рекао сам да бих вас радије звао бугарофоним Македонцима. Називате ове људе Бугарофонима, ради њиховог језика који личи на бугарски. Али, да ли је то бугарски, да ли се исти језик говори у Софији? Не. Македонски је једнако сличан српском колико и бугарском. Ја нисам лингвиста и не бих дозволио себи личну процену, али непристрасни балканолози су ми потврдили да је македонски сличнији српском него бугарском језику. Могуће је да има лингвиста који ће тврдити управо супротно. Али остаје чињеница да се македонским језиком не говори ни у Софији, нити у Београду. То је засебан словенски језик, као што ми имамо романски у Швајцарској, који се говори у Гризону, поред талијанског. По мом мишљењу, Македонце не треба звати ни Бугарима ни Србима, већ просто Македонцима.”

Рудолф Арчибалд Рајс (1876-1929) био је познати швајцарски правник и професор Универзитета у Лозани. Као експерт међународног војног права и касније добровољац у српској војсци, учествовао јеу Првом светском рату и на Солунском фронту.

R. A. Reiss, Sur la situation des Macedoniens et des musulmans dans les nouvelles provinces grecques. Paris, 1918, pp. 6-7.

Извор 6

Меморандум Џемса Буршијеа* о стварању Македоније

Лондон, 26.02.1919.

„(1) У интересу правде и будућег мира на Балканском полуострву, неопходно је да се нове границе на Балкану формирају тако да, колико је могуће, коинцидирају са границама тамошњих народа.

(2) У случају Македоније нарочито је пожељно применити овај принцип, у погледу захтева ривалних суседних држава, који су били извор бескрајне беде тог становништва у протеклих готово пола века. Са аутономном владом под заштитом великих сила, становништву би било омогућено да се позабави властитим интересима, да живе и напредују без малтретирања коме су до сада били изложени.

(3) Ако прихватимо теорију коју су развили Срби и Грци, да јенационална свест Македонаца 'флуидна' и да не показује пристрасност било којој страниој пропаганди, природни закључак је да они треба сами себе да воде и да треба усвојити принцип 'Македонија Македонцима'.

(5) Аутономна македонска држава треба да се простире од Шар-планине (етничка граница Срба) на северу, до Егејског мора на југу, те од границе Бугарске на истоку до Албаније на западу. Јужна граница, ширећи се од језера Касторија до ушћа Вардара, оставила би Грчкој место Бер (Верџу), а Грчка би такође задржала и Нигриту и полуострво Халкидик.

(7) Одрицање Србије и Грчке од македонске територије коју су окупирале од 1913. не би било неразумно, с обзиром на велика проширења која ће ове државе сада добити.

(8) Солун, који је комерцијално неодвојив од унутрашњости, природно би постао главни град нове државе.

(9) Овако предложено решење задовољило би широко присутну жељу за аутономијом која је постојала у Македонији и у Солуну много година уназад.

*The University of "Cyril and Methodius", Documents on the Struggle of the Macedonian People for Independence and a Nation-State, Volume I 1982
<http://mk.wordpress.com/tag/aegean-sea/>*

1. Записник са тридесет треће седнице одбора за нове државе, 15.07.1 1 .

„Дискутовано је о решењу са новом државом Срба, Хрвата и Словенаца. Предлог Италије да се да право аутономије Македонији (Анекс А) и Албанији (АнексБ) био је на дневном реду и веома дуго се дискутовало о њему. Представник Италије је ставио нагласак на важност пружања неопходне сигурности за заштиту становништва Македоније, а нарочито Словена који нису Срби. Г-дин Липер је сугерисао да, док нема сумње да неки облик самоуправе српска влада треба да да Македонији, није било сигурно да ли такву обавезу треба наметнути држави Срба, Хрвата и Словенаца, па би било боље, као први корак, распитати се какви су предлози Владе (СХС) за решавање овог подручја. Г-дин Ларош је нагласио изузетну важност да се не подрива ауторитет Владе (СХС) успостављајући државу унутар државе, и снажно замолио да се мешање у унутрашње ствари државе држи на минимуму.”

* Ален Лепер, шеф Прес бироа британске делегације на Париској мировној конференцији.

* Жил Ларош, делегат у француској делегацији на Париској конференцији и члан Одбора за нове државе.

2. Записник са 3 . седнице Одбора за нове државе, 30.07.1 1 .

„...Одбор је затим расправљао о македонском питању. (1497) Изнесена су два предлога, најпре нацрт којег је припремио пуковник Кастолди, (1498) по захтеву, приказујући Македонију као аутономну област слично како је урађено за Рутенију. (1499)

Постигнута је општа сагласност да ово није било могуће усвојити. Други предлог је био одбританског представника, да се направе аранжмани којима би Лига народа била овлашћена да задржи представнике у Македонији, како би појачали гаранције против репресије.

Никаква дефинитивна одлука није произашла из ових расправа, али је договорено да различити чланови Одбора требају, по могућности, изнети неке конкретне предлоге за следећи састанак.”²

* пуковник Кастолди, члан италијанске делегације у Одбору за нове државе.

* Рутенија се односи на Украјину.